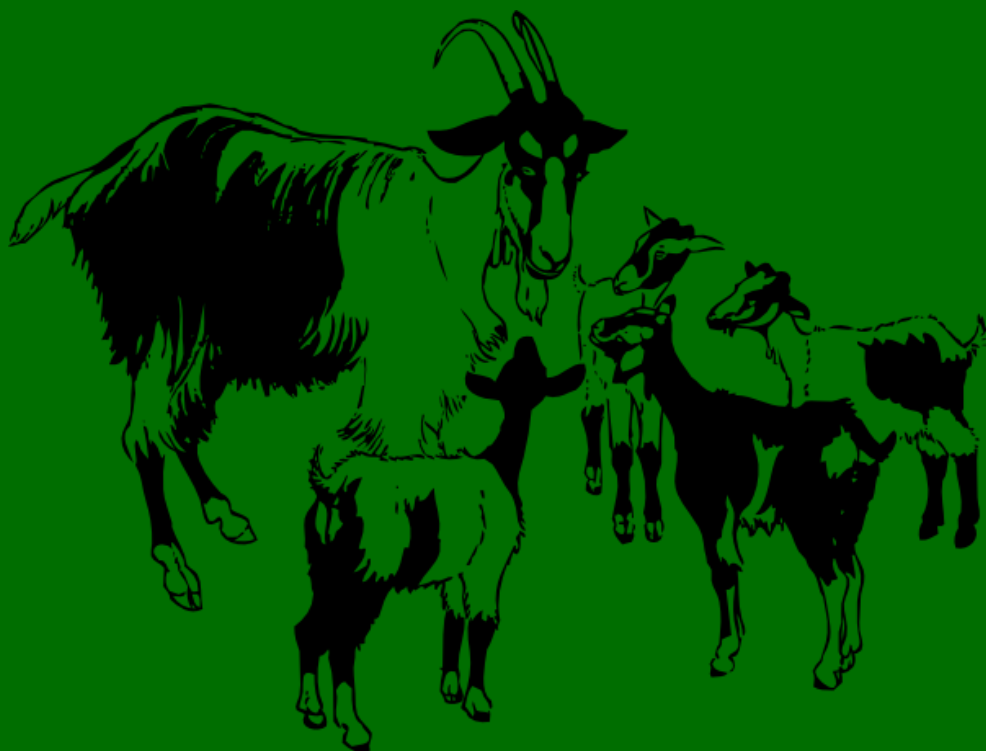
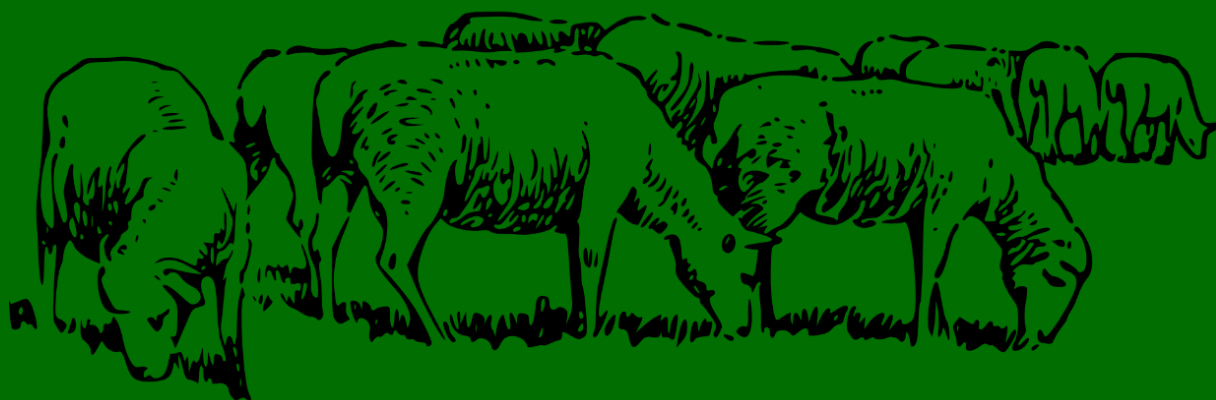

FONTOSABB JUH- ÉS KECSKE BETEGSÉGEK

Szerkesztette: Dr. Rukovics Sándor • 2018

FONTOSABB JUH- ÉS KECSKE BETEGSÉGEK

Szerkesztette:

DR. KUKOVICS SÁNDOR

Juh- és Kecske Terméktanács és Szakmaközi Szervezet

Várpalota

2018

A KÖTET SZERZŐI:

DR. ALBERT MIHÁLY

DR. JERZSELE ÁKOS

DR. KLÉH ZSOLT

DR. KUKOVICS SÁNDOR

DR. MAJOROS GÁBOR

DR. MAKRAI LÁSZLÓ

DR. MONORI ISTVÁN

DR. RUSVAI MIKLÓS

DR. VAJDOVICH PÉTER

LEKTORÁLTA:

DR. FARKAS RÓBERT

DR. SÜVEGES TIBOR

SZERKESZTETTE: DR. KUKOVICS SÁNDOR

© DR. KUKOVICS SÁNDOR, 2018

GRAFIKA ÉS BORÍTÓTERV: KUKOVICS FERENC

TÖRDELŐSZERKESZTŐ: KUKOVICS FERENC

ISBN 978-615-80610-4-9

KIADTA: JUH- ÉS KECSKE TERMÉKTANÁCS ÉS SZAKMAKÖZI SZERVEZET
8100 VÁRPALOTA, VESZPRÉMI ÚT 7.

FELELŐS VEZETŐ: DR. JÁVOR ANDRÁS, ELNÖK

A MODELL KIADVÁNY MEGJELENT: 1000 NYOMTATOTT PÉLDÁNYBAN

NYOMDAI MUNKÁK: DELA KFT., DEBRECEN
FELELŐS VEZETŐ: UJVÁRI BÉLA

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	9
A KONDÍCIÓ PONTSZÁM ÉRTÉK ÉS AZ EGÉSZSÉG KAPCSOLATA	11
A kondíció pontszám és alkalmazása	11
A vemhességi hatékonyságot befolyásoló tényezők.....	16
A TAKARMÁNYOZÁS ÉS A STRESSZ.....	21
Ajánlott egészséges takarmányozás	21
A stressz és a stressz kezelése.....	24
A tiszta ivóvíz szerepe és jelentősége.....	27
A BETEGSÉGEK MEGÁLLAPÍTÁSA ÁLLATORVOSI FELADAT	28
ÉLŐSKÖDŐK ÉS MÁS KÁROS ÁLLATOK	30
A féregfertőzöttségek kontrollja.....	30
Nemkívánatos állatok az állattartó telepen	35
Nem béllakó egysejtű élősködők.....	38
A bélférgesség.....	40
Bendőmétely-kór	43
Galandférgesség.....	45
Gyomorférgesség.....	48
Hólyagférgesség	51
Kokcidiózis.....	53
Kriptosporidiózis	56
Lándzsásmétely-kór	58
Légynyüivesség.....	61
Májmételykór	64
Orrbagócsok	67
Paklincsek, kullancsok és a tetvek	70
Rühösség.....	73
Szarkosporidiózis	76
Tüdőférgesség	79
PARAZITÓZISOK KEZELÉSE.....	82
Gyomor- és bélférgesség kezelése	82
Tüdőférgesség kezelése	84
Galandférgesség kezelése	85

Kokcidiózis kezelése	86
Májműtelykór kezelése.....	87
Lándzsás műtelykór kezelése	88
Rühösség és egyéb külső paraziták elleni védekezés.....	89
SEGÍTSÉG A DÓZISOK SZÁMÍTÁSÁHOZ.....	91
MAGYARORSZÁGON	
JELLENLEG ELÉRHETŐ PARAZITAELENES SZEREK JUHOK KEZELÉSÉRE.....	92
A gyógyszer-maradványanyagok és az ételmezés-egészségügyi várakozási idő.....	93
A PARAZITÓZISOK MEGELŐZÉSE	94
Juhok belső-paraziták okozta fertőzöttségének nem vegyszeres megelőzése	94
ANYAGFORGALMI BETEGSÉGEK	97
Az újszülött bárányok eléhezése.....	97
B ₁ -vitaminhiány	98
B ₁₂ -vitaminhiány (kobalt-hiány)	99
Bendőacidózis (tejsav-mérgezés)	100
Bendőalkalózis	101
Gombatoxikózisok.....	102
Húgykövesség	103
Jódhiány	104
Kalciumhiány	105
Ketózis.....	106
Magnéziumhiány.....	107
Ólommérgezés.....	108
Réz-hiány	109
Réz-mérgezés.....	110
Szelén hiány.....	111
FERTŐZŐ BETEGSÉGEK – VÍRUSOS EREDETŰ BETEGSÉGEK	112
Adenomatózis.....	112
A juhok „ <i>Border-betegsége</i> ”	113
A kecske vírusos ízület- és agyvelőgyulladás (CAE).....	114
Juh- és kecskehimlő.....	115
Kéknyelv-betegség	116
Kiskérődzők pestise (PPR).....	117
Kullancs-encephalitis.....	118

Ugróbetegség (<i>Louping ill</i>)	119
Maedi-Visna	120
Parainfluenza-3 vírus, adenovírus, reovírus fertőzés	121
Ragadós száj- és körömfájás	122
Schmallenberg vírus okozta betegség.....	123
Surlókór	124
Varas szájfájás	125
Veszettség.....	126
FERTŐZŐ BETEGSÉGEK – BAKTÉRIUMOK OKOZTA BETEGSÉGEK I.	127
Clostridiumok okozta betegségek (<i>fertőző elhalásos májgyulladás, juh bratsortja, rosszindulatú vízenyő, sercegő üszög</i>)	127
Bárányvérhas.....	130
Enterotoxiémia.....	132
Tetanusz.....	134
Botulizmus.....	135
Liszteriózis	136
Tuberkulózis.....	138
Paratuberkulózis	139
Dermatophilosis.....	141
A bárányok coli-hasmenése	142
A bárányok coli-septikaemiája	144
Szalmonellózis, campylobakteriózis.....	145
Az <i>Actinobacillus seminis</i> / <i>Histophilus somni</i> okozta mellékhere és heregyulladás	147
A kiskérődzők fertőző keratokonjunktivitisze.....	148
Leptospirozis	149
Juh és kecske fertőző elapasztása	150
A juh <i>Mycoplasma</i> / <i>Anaplasma ovis</i> okozta megbetegedése	151
FERTŐZŐ BETEGSÉGEK – BAKTÉRIUMOK OKOZTA BETEGSÉGEK II.	153
A kosok <i>Brucella ovis</i> okozta fertőző mellékhere- és heregyulladása	153
Chlamydiosis (<i>klamídiózis</i>).....	154
A lépfene (<i>anthrax</i>)	155
Morel-betegség	156
Juhok bűdös sántasága (<i>panaritium</i>).....	157
A juhok és kecskék pasteurellózisa.....	158

Q-láz	160
A sajtos nyirokcsomó-gyulladás.....	161
Betegségek ellen elérhető vakcinák.....	163
A bakteriológiai vizsgálatra történő mintaküldés alapvető szabályai	165
AZ EGYES BETEGSÉGEK JELENLÉTÉNEK LABORATÓRIUMI JELEI.....	166
Juh / kecske egészségvédelme	166
Laboratóriumi változások egyes szervrendszerek betegségeiben	169
Laboratóriumi vizsgálatok	171
Takarmányozási gondok jelei a vérmintákban.....	176
Tartási gondok jelei a vérmintákban	179
Vérfogyottság	180
Vérképződési zavarok jelei.....	184

ELŐSZÓ

A juhok és a kecskék egészségi állapota szinte minden napi kérdés ezen állatok tartói és tenyésztői számára. Minden nap felvetődik a kérdés, hogy az egyes állatoknál látott, vagy tapasztalt szokatlan, vagy a többiekétől eltérő jelenség / tünet mire vezethető vissza. Mi lehet egyes furcsa tünetek mögött kiváltó okként: valamilyen kórokozó, vagy a tartási és takarmányozási körülményekben bekövetkezett esetleges módosulás? Ezt nem mindig lehet az első megtekintéssel megállapítani, jóllehet, a legtöbb betegségnek sajátos tünete, vagy tünet együttese jeleni meg az állaton.

Ezzel együtt, több olyan tünet is megjelenhet az állományokban, amelyek egyáltalán nem csak egy betegségnek lehetnek a jelei, és sokszor kizárásos alapon lehet eljutni a kedvezőtlen tünetek okozójáig, amihez az állatorvos segítsége mellett állatdiagnosztikai laboratóriumok által végzendő vizsgálatokra is szükség van. Ezen laboratóriumok vizsgálatának eredményei alapján és a kezelő / ellátó állatorvos előírásai szerint végzett kezelések a legtöbb esetben jó eredményre vezetnek és a beteg állataink meggyógyulnak.

Számos esetben azonban nehezen állapítható meg a tapasztalt betegség tünet mögötti ok, sőt, esetenként több diagnosztikai laboratóriumi vizsgálatra is szükség lehet ahhoz, hogy az állattartó számára pozitív eredményt lehessen elérni, és meggyógyuljanak az állatai, megálljon az állatok elhullása, és az élet visszakerüljön a normális és elfogadható kerékvágásba, adott esetben sikerülhet a lehetőségeknek és a szükségleteknek megfelelő állatlétszámot ismét elérni az adott állattartó gazdaságban.

Esetenként előfordulhat, hogy az állattartó és a beteg állathoz / állatokhoz kihívott ellátó állatorvos(ok) nincsenek egy véleményen, és a betegséget nem sikerül belátható időn belül megállítani. Ilyenkor a bajban lévő állattartó vagy más állatorvosokhoz is fordul segítségért, vagy – ennél sokkal rosszabb esetben – eltitkolja az állatai körében megjelenő betegséget és az elhullott állatok tetemeit igyekszik eltüntetni – legtöbb esetben a közeli kutyatartónak adja át a tetemeiket, az állati hulla és hulladék feldolgozó helyett. Ez is oka lehet annak például, hogy nem kerül be elegendő vizsgálati anyag a kötelezően előírt *Brucella melitensis* és/vagy sűrűlőkór vizsgálatához, vagy éppen a kékenyelv jelenlétének vizsgálatához.

Sok esetben az állattartó maga igyekszik meggyógyítani a beteg állatait, ami mögött sok éves tapasztalat is lehet, de a szomszéd állattartótól, vagy feketén beszerezett gyógyszer alkalmazása ugyancsak előfordulhat. Ez a jelenség gyakran vezet hibás gyógyszerhez, nem kívánt többlet antibiotikum felhasználáshoz, esetleg az állatainkban gondot okozó kórokozók ellen alkalmazott gyógyszer hatóanyaggal szembeni rezisztencia kialakulásához, vagy annak erősödéséhez.

Az állattartó legfőbb célja – eltekintve a hobby állattartók tevékenységétől – az állatai szaporítása, hogy a szaporulat értékesítéséből származó bevételt az életének javítására és/vagy létfeltételeinek megteremtésére és tovább fejlesztésére fordíthassa. Az értékesíthető szaporulat (vágóállat és/vagy tenyészállat) mellett a juhtartás esetében képződik gyapjú (a szőrt növesztő, vagy gyapjút természetes módon „levedlő” fajták egyedektől eltekintve), amelynek minőségét és eladhatóságát az állatok genetikai háttere mellett a tartási és takarmányozási feltételek befolyásolják. A juhok jelentős hányadát tejtermelésre is hasznosítják, a kecskék esetében a tej irányú hasznosítás a meghatározó. Ezen eladható termék előállítható mennyiségét is befolyásolja az állatok egészségi állapota, valamint azok tartási és takarmányozási feltételei.

A juhon képződő gyapjú (Magyarországon a gyapjú és kashmír kecske hasznosítás nem jellemző) növekedése állandó, legfeljebb annak minőségét tudja az állattartó az eladhatóság és / vagy az eladhatatlanság irányába befolyásolni. A szaporulat megszületéséhez és a tejtermelés lehetőségéhez azonban mindenképpen szükség van arra, hogy az állattartó – az alkalmazott szaporítási módszerek segítségével – elérje állatai lehető legnagyobb arányú vemhesülését, a vemhes állapot fenntartását, és az egészséges szaporulat megszületését. Ez az állattartás és tenyésztés alapja.

Az állatok vemhesülését és a vemhesség megmaradását számos tényező befolyásolja, amelyek egyenes kapcsolatban állnak az állatok egészségi állapotával, és ezek meghatározó kapcsolatban vannak az adott egyed kondíciójával, illetve ez utóbbi értékével. Alacsony kondíciós érték (pontszám) csak a termelés bizonyos biológiai fázisa esetén fogadható el, a legtöbb esetben azonban az meghatározója a vemhesség létrejöttének, megtartásának, valamint a vehemben növekvő szaporulat egészséges állapotban való megszületésének.

A kondíció pontszám értéke – az állatok termelésre való képessége – az állatok takarmányozási és tartási körülményeitől függ. Az elvárt termeléshez meghatározó feltétel az állatok egészséges takarmányokkal való ellátása – azok mennyiségét és minőségét egyaránt figyelembe véve. Ez természetesen kiterjed az alap takarmányok mellett a szükséges kiegészítő anyagok (ásványi anyag és vitamin tartalmú nyalótömbök és nyalósók, *stb.*) megfelelő szintű adagolására is.

Az állatok egészségi állapotát ugyancsak alapvetően befolyásolja az egészséges ivóvíz elérhetősége és annak elegendő mennyisége. Egyáltalában nem mindegy, milyen forrásból jutnak az állatok a szomjukat oltó és az életükhöz, valamint termelésükhöz elengedhetetlen vízhez.

A stressz részben szükséges az állatok létéhez, részben meghatározhatja azok egészséges életét, szaporodási lehetőségeit, életben maradási feltételeit, s a mindenkori stressz helyzet alapvető befolyással bír az állatok egészségére is.

Még a leggondosabb állattartó esetében is számos tényező módosíthatja az állatainak egészségi állapotát és termelő képességét. Az ásványi anyag forgalomban fellépő zavarok, a megbomlott belső egyensúlyt kihasználó kórokozók (baktériumok és vírusok), valamint elszaporodó paraziták egymás hatásait is erősíthetik, és nem kívánt folyamatokat indíthatnak el az adott egyedben, amely befolyásolhatja a körülötte élő más egyedek körülményeit és egészségügyi feltételeit is.

Az állattartás és tenyésztés egyik meghatározó feltétele, hogy az állattartó felismerje az állatainak tapasztalható elváltozásokat, és azok miben létének megállapításához, valamint kezeléséhez állatorvos segítségét vegye igénybe. Ennek alapján csak célzott kezelés alkalmazására kerüljön sor, mert ennek hiányában, vagy az attól való eltérés esetén több lesz az okozott kár, mint a remélt eredmény. A pozitív eredmény elérése céljából foglaltuk össze ebben a kötetben a juhok és kecskék életét befolyásoló legfontosabb betegségeket, azok okait, és lehetséges elkerülésüket és kezelésüket.

a Szerkesztő

Báránvérhas

Az állatokon és azok környezetében megfigyelhető jelek:

Az 1 – 2 napos, ritkábban az idősebb bárányok betegszenek meg legfeljebb két hetes korukig. A kórokozók, a szopás közben a bélsárral szennyezett tőgybimbóról, az alomból, a bélsárból, illetve a talajból jutnak a szervezetben. A megbetegedések az ellési szezon vége felé egyre nagyobb számban jelentkezhetnek. Ez a jelenség a kórokozók környezetben való feldúsulásával magyarázható. Sok esetben tünetek észlelése nélkül, elhullott bárányokat látunk. Figyelmesebb szemlélődés után az állományban láthatunk bágyadt, púposított hátú, felhúzott hasú, véres hasmenést mutató bárányokat. Ezek az állatok pár órán belül elpusztulnak, ritkán 1 – 2 napig agonizálnak. A pusztulások elérhetik a 5 – 15%, rossz tartási körülmények közötti állományok bárányai esetében ennél magasabb is lehet.

Az elhullott állatok felvágásakor a legjellegzetesebb elváltozások a vékonybélben találhatók: foltokban vagy nagyobb összefüggő területeken lévő vérzéses, elhalásos gyulladás, ovális, pörkös kimaródások. A hasüregben vörhenyes savót láthatunk, illetve vérzéseket a szív savós hártája alatt.

A bántalom okozója: A bántalom egy baktérium, a *Clostridium perfringens* által a bélben termelt, toxinok hatására alakul ki.

A bántalmat elősegítő körülmények:

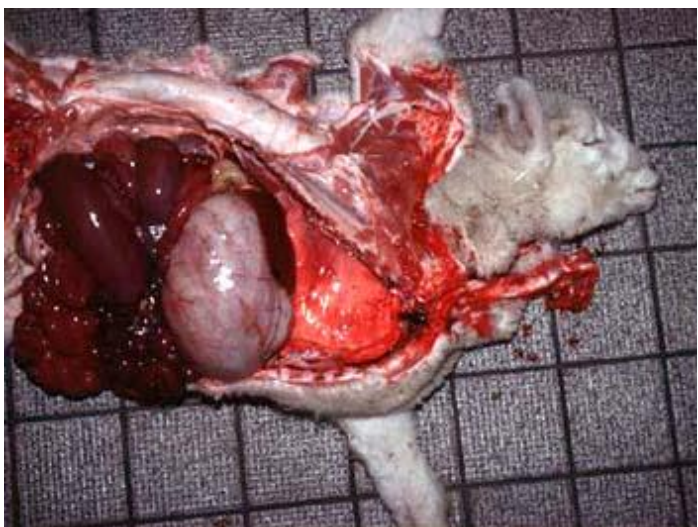
A szopós bárányok enterotoxiémiája, a nem megfelelően vakcinázott anyáktól, az ellésre nem megfelelően előkészített, hiányos főcstej bevitel miatti gyenge ellenálló képességű állatok megbetegedése. A bárányok/gidák abban az esetben nem jutnak kellő mennyiségű főcstejhez, ha az anyák nem termelnek elegendő mennyiséget, tőgygyulladás lép fel, ha az elletéskor a nem megfelelő felügyelet miatt a bárányok elkallódnak, a nagyobbak ellopják előlük, illetve gyenge életképességük miatt nem hajlandók/képesek szopni.

Bárányvérhas,
vérzéses gyulladás a vékonybél középső szakaszaiban
– forrás: Állatorvosi járványtan II.

Bárányvérhas – forrás: <https://www.angoras.co.za>

Bárányvérhas – forrás: <https://vet.uga.edu>

A kórokozó felderítésének módja: A fent említett körülmények megléte, a tünetek figyelembe vételével a betegség megállapítható, már a telepen.

Mit kell tenni a megbetegedett és a velük együtt tartott állatokkal?

A megbetegedett állatok ritkán élnek túl, gyógyításuk eredménytelen. A károk csökkentésének érdekében fontos javítani az ellető helyiségek, a fogadtatók, higiéniáját.

Az állatorvos az anyajuhok esetében használhat olyan hosszú hatású antibiotikus injekciós kezelést, ami megakadályozza a napos bárányok belében a kórokozók elszaporodását. Erre úgy kerülhet sor, hogy olyan típusú antibiotikumot választ ami a fűcstejen keresztül is ürül az anyák szervezetéből.

A bántalom fellépését megelőző intézkedések:

A megfelelő higiéniai viszonyok megteremtésén túl az anyajuhok ellés előtti kétszeri kombinált, Clostridiumok elleni vakcinázásával, a bárányok olyan kolosztrális immunitásra tesznek szert ami megvédi őket ettől a megbetegedéstől. (is)